

לעילוי נשמת
זאב בן שמעון ושרה גינגולד
אציל הרוח
תם וישר
ת.נ.צ.ב.ה.

סוגיית כותל חצר שנפל – בחזקת שנתן מבנה בשיטת רש"י הרב יעקב פיינגולד

- א. המשנה
- ב. פירוש רש"י והשאלות על דבריו
- ג. ביאור דברי רש"י
- ד. סוגיית הגמרא
- ה. המשך סוגיית הגמרא
- ו. בירור דברי רש"י במשנה לאור סוגיית הגמרא

א. המשנה

המשנה (ה.) מביאה את דין כותל חצר שנפל. במקרה של שתי חצרות שיש כותל בניהן, ונפל הכותל, קיים חיוב חכמים לבנות מחדש את הכותל עד לגובה ד' אמות. בעקבות זאת מובא במשנה דין נוסף. אם לאחר שנבנה הכתל טוען אחד הצדדים שהוא בנאו לבדו ותובע מחברו שישלם לו את חלקו, והלה אומר "נתתי חלקי" נאמן הנתבע. המשנה מכנה נאמנות זו- "בחזקת שנתן". ומסיימת המשנה כי נאמנות זו של הנתבע קיימת אא"כ יביא התובע "ראייה שלא נתן".

בהבנת מקרה התביעה עליו מדברת המשנה יש מקום לעמוד על מספר נקודות:

מהו המקרה. מהם נתוני הפתיחה בהם קיימת תביעה זו.
מהי נאמנות זו של הנתבע המכונה "בחזקת שנתן".

מהי הראיה הנדרשת מהתובע – "עד שיביא ראיה שלא נתן"?

ב. פירוש רש"י והשאלות על דבריו

רש"י מבאר כי מדובר במקרה בו התובע בנה פיזית לבדו את הכותל (ד"ה בחזקת שנתן), אלא שלא ידוע שהכסף שהוציא מכיסו היה רק שלו. עוד מבאר רש"י כי אי נאמנות התובע בתביעתו הנה מפני שמכיוון שחובה על שכנו לסייעו חזקה היא כי "לא היה בונה משלו אלא היה צועק עליו בב"ד." (ד"ה עד שיבא).

המובן הפשוט של דבריו הנו, כפי שבארו ה"נמוקי יוסף", ש"אנן סהדי שלא בנה לבד ושיצטרך לאחר מכן לבוא עמו לדין". זאת אומרת, שלפי רש"י "בחזקת שנתן" מובנו ידיעה שלנו שאכן הכתל נבנה ע"י שניהם.

על הסבר זה שאלנו שתי שאלות, בהן נדון להלן:

יסוד זה, לפיו במקום בו קיים על שניהם חיוב חכמים לבנות אין נאמנות לאחד לטעון לכח יתר על חברו, אלא יש הגדרה מבחינתנו שיודעים אנו ששניהם בנוהו, כי אנן סהדי שלא יבנה לבד, כבר שמענוהו במשנה הראשונה ב"לפיכך" ולמה א"כ צריך להשמיעו שוב?

למה נזקק רש"י לומר ש"בחזקת שנתן" פירושו שיש פה נאמנות של אנן סהדי, ואין הוא מסתפק בכך שאין יכולת ביד התובע לגבות מפני שהנתבע טוען פרעתי והוא המוחזק, והמוציא מחברו עליו הראיה!

לגבי הנקודה השלישית בבירור דיני המשנה, מה היא הראיה "עד שיביא ראיה שלא נתן", מפרש רש"י כי מדובר עד שיביא עדים שתבעו ולא נתן לו (ד"ה עד שיביא").

על דברי רש"י אלו אמרנו כך:

בהבנת דברי המשנה "עד שיביא ראיה שלא נתן" היה מקום לשאול שתי שאלות: ראשית, לכאוי פשיטא שאם התובע יביא עדים שהנתבע לא נתן לו הרי שהנתבע לא יהיה נאמן, כמו בכל התורה שמוציאין ממון ע"פ ב' עדים, ואין צורך לפרט זאת במשנה כאן! שנית, מסובך למצוא עדים לכך שלא קרה משהו – שלא נתן. לשם כך צריך עדים "שלא זזה ידנו מתוך ידו". האם לכך התכוונה המשנה? – ייתכן.

על שתי שאלות אלו מקבלים אנו תשובה בדברי רש"י, שמבאר שהראייה עליה דברה המשנה אינה שני עדים שלא נתן, כי אם עדים שבעל הדין תבע אותו לפני או במהלך הבניה ולא נתן לו.

אולם גם פירוש זה איננו מובן. שאלה אחת היא שאלת הרא"ש (על אתר), שלכאורה אין ראייה בהבאת עדים שתבעו פעם ולא נתן לו, כי יכול הנתבע לטעון שאמנם אז לא שילם, אך לאחר מכן שילם. שאלה שניה שאלנו אנו והיא שהרי יש אן סהדי ברור על כך, שבמצב כזה לא היה בונה לבדו אלא היה צועק עליו בב"ד!

בעקבות שאלתו על רש"י מבאר הרא"ש אחרת, ומביא ב' אפשרויות. אפשרות אחת היא שהנתבע באמת הביא עדים המסוגלים להעיד שלא היה מעולם תשלום. אפשרות אחרת היא שהנתבע מביא עדים שהוא תבע את הנתבע בב"ד ובי"ד אכן חייבוהו, אלא שלאחר מכן סירב לשלם, שבמקרה הזה מקבל הוא מעמד של "גזלן" ולא נאמן לומר שאח"כ שילם.

ג. ביאור דברי רש"י

בביאור דברי רש"י אמרנו בעז"ה:

אילו בודדנו את המושג "בחזקת שנתן" מהאנן סהדי, הרי שאז היה פירוש לא במובן הידיעתי כ"א במובן ההתייחסותי, חזקה על האדם. באופן כזה יכולים היינו להבין שברגע שיש עדים שתבעו ולא נתן לו – נפגעה לו החזקה, כיון שבכך הראה שלא מקבל את החיוב המוטל עליו.

מתוך כך חשבנו לומר בעז"ה:

לעומת ההבנה ברש"י האומרת שיסוד ותחילת הנאמנות של הנתבע הוא ה"אנן סהדי" ששילם, והוא הגורם להגדירו כ"בחזקת שנתן" אולי ה"בחזקת שנתן" הוא הקודם, כלומר, שברגע שקיים חיוב חכמים לבנות, ואכן נבנה פה כתל, רואים אנו את המציאות ככזו ששניהם בנו. אפילו אם ראינו רק את האחד בונה זה כלל לא מפריע לנו ויש חזקה שזה שניהם. כעת, ברגע שטוען הבונה בניתי לבדי- האם יהיה נאמן וירע בכך את החזקה?

על כן אומר רש"י (בביאור המשנה) שלא יכול בטענתו זו להרע את החזקה בגלל שדבריו לא הגיוניים. אולם, אם יביא הוא עדים שיסתרו את החזקה שהנתבע נתן, אזי לא תספיק הקביעה ש-"לא היה בונה לבד..." על-מנת

לתת לשני נאמנות. הקביעה שהבונה לא היה בונה לבד הנה חלק ממבט שלם על המציאות, האומר שברור ששניהם בנו. ברגע שיש בקיע במבט זה אין הקביעה הזאת נותנת, בפני עצמה, כח לנתבע.

מתוך כך, יש מקום לגשת בעז"ה לענות על השאלה הקודמת. שואלים האחרונים, מדוע נזקק רש"י לבאר ש"בחזקת שנתן" פירושו ידיעה ואנן סהדי שנתן, מדוע שלא נסתפק בכך שאין יכולת ביד התובע להוציא מהנתבע כיוון שהוא מחוזק?

עונה הרעק"א והר"ש רוזובסקי – קודם כל באמת תואמים דברי רש"י את סגנון לשון המשנה "בחזקת שנתן", שמובנו ידיעה שנתן, ואם נשאל למה נזקקנו להגדרה זו נאמר שדין מוחזק פירושו שרק א"א להוציא ממנו ממון, אך אין זו עדיין קביעה שיש לו חלק בכתל, וזה שבנאו יוגדר כבעלים עליו מדין "חזקה שמה שתחת יד אדם שלו הוא". באה המשנה ומשמיעה שלא רק מוחזק בממונו יש כאן אלא "בחזקת שנתן", והכתל נחשב של שניהם.

הערה: על פי זה נוכל להבין שהרא"ש ששאל שלכאורה אין ראייה מספקת בעדים שתבעו ולא נתן, שאלתו נבעה מכך שהבין שהנאמנות של הנתבע היא מדין מוחזק, ולכן ודאי שא"א להוציא ממון ללא ראייה גמורה. אולם, לפי דרכנו, שלרש"י הנאמנות הנה על קיומו את חיוב חכמים – "בחזקת שנתן" – לכך אולי תועיל העדות שתבעו ולא נתן לו.

מתוך כך, ניגש לענות על השאלה הראשונה. שאלנו, שלכאוי דין זה, שבמקום בו יש חיוב חכמים על שניהם לבנות מגדירים אנו שאנו יודעים שנבנה ע"י שניהם, שמענהו כבר במשנה הראשונה "בלפיכך" ולמה צריך לכתבו פה שוב?

על כך אמרנו ששני מישורים של חידוש נוסף ישנם במשנתנו על פני המשנה הראשונה.

המישור האחד הוא שבמשנה א' טוען התובע "ויתרתי לו לגמרי על התשלום ולכן הכתל כעת הוא לגמרי שלי" וקמ"ל המשנה שלא נאמן, ואילו אצלנו טוען "דחיתי את מועד התביעה לתשלום" וקמ"ל שלא רק שלא מוותר אלא אנן סהדי שהבונה לא דוחה את הגשת התביעה לתשלום במקום בו יכול לתבע שיבנה יחד איתו מעיקרא.

המישור השני הוא שלגבי משנה א' ביררה הגמרא (ד.) שאם הכותל הוא בין שניהם אין בו כח לאחד יותר מהשני, וא"כ למה נצרכת הידיעה שאנן סהדי

שבנו יחד? ועונה הגמרא שהאנן סהדי נצרך למקום בו האחד עודף בכחו על השני, כשהכותל נפל לרשותו והוא מחזיק בו, שאז יש בכח האנן סהדי להוציא מחזקתו.

אם כן הוא, יש מקום לומר שאצלנו כחו של הבונה בכותל יותר גדול מסתם מוחזק, שהרי יש לו חזקה שמה שתחת יד אדם שלו, ועל כך יש חידוש יותר גדול ביכולת האנן סהדי להוציא אף מידו. עד כאן בהבנת דברי המשנה בפני עצמה. וכעת נכנס בעז"ה לדון בדברי הגמ'.

ד. סוגיית הגמרא

בפתח דבריה מביאה הגמ' מחלוקת בין ר"ל לבין אביי ורבא בדבר נאמנות בעל חוב לטעון "פרעתי את החוב לפני המועד שקבענו לפירעון" הדין הראשון בעניין זה הנו במסכת שבועות לח: במשנה – "מנה לי בידך ואמר לו הן, למחר אמר לו "תנהו ליי" – אם אמר לו נתתיו לך – פטור". נאמנות זו של הלווה לטעון "פרעתי" הנה מדין מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולא מתוך ידיעה שאכן פרע. מתוך כך עולה שאלה – האם גם לטעון "פרעתי תוך זמני", כלומר לפני מועד הפירעון יהיה נאמן? ריש לקיש קובע שאדם לא נאמן לטעון כך כיוון שחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו. לעומתו, אומרים אביי ורבא שכן קורה שאדם פורע תוך זמנו, קורה לעיתים שמזדמנות לו מעות לפני מועד הפירעון, ויעדיף לפרוע כעת כדי שלא יטרידו בעל חובו בעתיד.

הגמ' נגשת להקשות על דעת ריש לקיש ממשנתנו במסכת בבא בתרא. במשנה נאמר: אם טוען הבונה שבנה לבד והנתבע טוען שנתן חלקו - "בחזקת שנתן". שואל המקשן – בואו חשבון. באיזו טענה של הנתבע מדובר?

האפשרות הראשונה הפשוטה היא לומר שהנתבע טוען פרעתיך בזמני. ומפרש רש"י. שבזמנו פירשו- לאחר שגמרת לבנות את הכותל שילמתי לך את חלקי. אך אם כן, פשיטא ש"בחזקת שנתן", כיון שזהו מקרה קלאסי של פרעתיך בזמני, ואין צורך שהמשנה תכתוב זאת!

נעצור לרגע. מובן המושג "נאמנות" בטענת פרעתי שונה לגמרי מהנאמנות שביאר רש"י שקיימת במשנה שלנו. זו נאמנות "פסיבית" של מוחזק וזו "נאמנות אקטיבית"- ידיעה ששילם.

א"כ נשאל, כשהגמ' פה אומרת על נאמנות הנתבע "פשיטא בחזקת שנתן" – האם אפשר לומר שאמנם דברה הגמ' על נאמנות לטעון פרעתי, אך "בחזקת שנתן" מובנו כפי שהבנו במשנה ע"פ רש"י, שאנו יודעים שנתן? התשובה – ברור שלא. משתי סיבות :

אילו הבינה הגמ' את "בחזקת שנתן" כידיעה שנתן, לא היה זה פשיטא, כי אמנם מצד המוחזק זה פשיטא, אך מצד תוספת מעלה של הידיעה שנתן – זהו חידוש גדול!

ה"בחזקת שנתן" שהסביר רש"י במשנה, הבהירות שנתן הנה רק בזכות האנן סהדי שאכן בנו יחדיו, וכי לא יתכן שלא כפהו הבונה לבנות עמו. אך כאן בגמ' מדובר שהנתבע מודה שלא בנה עמו, וכי הבונה בנה לגמרי לבד, ורק טוען שפרע לו בסוף את שחייב לו וא"כ ברור שאין כאן ידיעה וודאות שבנו יחד!

זאת אומרת, שבשלב זה הגמ' מבינה שהמילים "בחזקת שנתן" שבמשנה מובנים אינו במובן ה"ידיעתי" – שיש לנו ודאות שנתן, אלא במובן ה"התנהגותי" – שמתייחסים אליו ככזה, מכיוון שהוא מוחזק בממונו וא"א להוציא ממנו.

אולם, אין הכרח לראות בכך סתירה להבנתנו את המשנה ע"פ רש"י, מכיוון שאפשר לומר שהגמ' כאן בשלבי ברור מהו המקרה שבמשנה.

ה. המשך סוגיית הגמרא

ממשיך המקשן: אם כן הוא שא"א להעמיד שטוען "פרעתי בזמני", צ"ל שמדובר בטוען "פרעתי תוך זמני" – ופרש"י "קודם שסיימת לבנות הכתל" ורואים שנאמן! משמע שנאמן לומר פרעתי תוך זמני וקשה על ר"ל! מסי' הערות יש להעלות כאן:

לא מובן: מהו "זמנו" – תוך זמנו" זה שנקבע ע"פ סיום בניית הכותל החדש! והרי זמן החיוב שלו לשלם היא מרגע נפילת הכותל הקודם! וצריך לומר שאמנם חיוב שמדברי חכמים אכן יש עליו, אך חוב כלפי חברו, תביעה של "ממוני גבך", אין עליו כל זמן שלא קבל ממנו משהו. רגע

הקבלה מחברו, שבו הופך הוא להיות חייב לו, הינו ברגע סיום בניית הכותל החדש, שבו הוא קבל בצלופן את חצי הכותל שלו. מתוך כך יש להעיר פה הערה נוספת, שהבדל ישנו בין תוך זמנו רגיל, בהלוואה, לתוך זמנו כאן. בחוב רגיל קיים חוב, רק שלא הגיע מועד הפרעון, ואילו פה לפני סיום בניית הכותל כלל לא נוצר עדיין החוב כלפי חברו. עם זאת, בפשטות לא יפריע הדבר להקשות על ר"ל כיון שלכאוי קל וחומר הוא שכאשר כלל לא נולד החוב שלא יהיה נאמן לומר פרעתי. מקום יש לשאול: לפי המקשן, אבוי ורבא, למה לא שואלים שפשיטא שנאמן כיון שנאמן גם תוך זמנו? ואפשר לומר: שמבינים שזה מה שהמשנה באה להשמיע – שבאומר פרעתיך תוך זמנו – נאמן. אך הוקשה לנו קצת – וכי צריך לשיטתם משנה לשם כך? הרי הם אומרים את דבריהם מסברא! ואולי – נצרכה המשנה לכתוב זאת "להוציא מדעת טועים" כר"ל. אולי. והמשך יבוא.

ע"כ שלוש הערות צדדיות, אולם על גבי אלו ישנה פה שאלה מרכזית: גם אם אמנם החוב כלפי חברו נוצר רק עם סיום בניית הכותל וקבלתו, שאז נוצרה מציאות ביניהם של חוב, "ממוני גבך", ומתחייב לו ממון תמורתו, ומבחינה זאת הטענה ששילמתי לפני סיום בנייתך תהיה טענת "פרעתי תוך זמני", מכל מקום ודאי שקיים פה כל הזמן החיוב בפועל של חכמים לבנות כותל, עובדה אשר תגדיר את כל משך הזמן שמאז נפילת הכותל כ"זמנו" גמור! ויוכל הנתבע לומר שילמתי לפני סיום בניית הכותל, מצד חיוב חכמים שעליו, ואז אין כאן קושיא על ר"ל מדוע נאמן! ונשאר בינתיים בשאלה.

ועונה התרצן: שאני הכא שכל שפא ושפא זמניה היא. המובן הפשוט של תירוץ זה הנו שלא נכונה ההבנה שאקט הנתנה של הבונה כלפי שכנו הנו רק בסיום בניית הכותל, אלא באמת נתנה יש בכל מהלך הבניה. כל שפא הינו נתינת אותה שפא והתחייבות שכנו עליה. אי"כ, כשטוען ששלם לפני סיום בניית הכותל כולו, בכל זאת נקרא שטוען פרעתי בזמנו. ושאלנו –

שינינו פה את ההבנה מתי נקרא שקבל מחברו – האם כל שפא מקבל או רק בסיום הכותל, ואם כי אפשרי הדבר, מ"מ ההבנות הללו עקרוניות הן,

ולא סתם הבינו בתחילה שרק בסוף נקרא שקיבל, ופתאום השתנה. אולם – ודאי שאפשר שזו כוונתה.

בשלב השאלה ביאר רש"י שטענת פרעתיך תוך זמנו הינה "שילמתי לך הכל לפני שסיימת את בניית הכתל" ולכאוי, א"כ, גם אם כל שפא זמניה הוא – אך היא זמנה של שפא זו, אך הוא הרי טוען שילמתי לך בשפא הרביעית עד השפא העשירית! וא"כ זו עדיין טענת פרעתיך תוך זמנו!¹

לכן אמרנו בעז"ה: כוונת הגמ' בתירוץ כל שפא ושפא זמניה הוא הנה שעל אף שאמנם ביחס לחוב כלפי חברו – זה תוך זמנו, אך מ"מ יש פה חיוב חכמים לבנות, וזה קיים כבר מרגע הנפילה, וזהו "זמנו" כל הזמן פה. כלומר, מה ששאלנו על המקשן – זה בדיוק מה שעונה התרצן, עובדה שרק תגדיל את שאלתנו למה המקשן לא ענה זאת?

עד כאן בארנו את מבנה הגמ' בפשטה, אשר בעקבותיה יש מקום לתמוה מאד: לכאורה הגמ' כולה דנה ביכולתו להיות נאמן לטעון פרעתי ולהיות נאמן מדין מוחזק, וזהו ה-"בחזקת שנתן". גם בתשובת התרצן "כל שפא ושפא" מגמתו היא לענות על שאלת המקשן ששאל שכאן לכאוי זוהי טענת "פרעתי תוך זמנו" ולא אמור להיות כלל נאמן, עונה הוא שכאן זה פרעתי בזמני, ואז מדין מה נאמן? מדין טענת פרעתי ומוחזק ותו לא. אולם, ברש"י על המשנה ראינו שלא הסתפק בביאור שהנתבע נאמן כיוון שהוא מוחזק וביאר שזה בגלל שברור כשמש שבנה. ולכאוי מניין לרש"י להוציא זאת ממהלך הגמ'?

1. בירור דברי רש"י במשנה לאור סוגיית הגמרא

שלוש אפשרויות העלינו בעז"ה בביאור היחס בין רש"י על המשנה לבין הגמ'.

אפשרות א – הדבר הראשון לנסות לומר הוא שאולי באמת במשנה יש רק נאמנות לטעון פרעתי מדין מוחזק, וזהו "בחזקת שנתן". ומבין רש"י שגם לאחר תירוץ הגמ' עדיין חסר נתון, שבלעדיו עדיין נחשבת טענתו "פרעתיך

¹ הש"ך (סימן ע"ח ס"ק יב) מתרץ שבאמת זו עדיין מציאות של תוך זמנו, אך פה מכיוון שעל כל שפא צריך לשלם, זה כן הגיוני שירצה בפעם אחת "לגמור עם זה" במקום להיטרד לשלם קצת כל שפא. ובמקום כזה לא דבר ר"ל שחזקה שלא פורע תוך זמנו. אך אם לא נבאר כך – צריך לחשוב על אפשרות אחרת.

תוך זמני", ונתון זה הוא מה שכותב רש"י במשנה, דאנן סהדי שלא היה בונה לבד אלא היה צועק עליו בב"ד.

ברור לרש"י שהעובדה שיש תקנת חכמים שמחייבת לבנות (מה שענה המקשן ב"כל שפא זמניה הוא) – עדיין לא תגרום לטענתו להיחשב "פרעתי בזמני". זאת, מפני שהעיקרון של ר"ל שאין אדם פורע תוך זמנו, מובנו שכל עוד אין מישהו שדוחק בד לפרוע, יש חזקה שהוא לא יפרע! וא"כ סתם העובדה שיש חיוב חכמים לא תגרום לכך להיקרא בזמנו, ולכן צריך לומר שכוונת התרצן לומר שיש פה תקנת חכמים, אשר אנן סהדי שהתובע דואג שיהיו לה "שיניים", שברור שייקח אותו לבי"ד, שיכפו עליו לבנות.

ומקום יש לשאול, מה הביא את רש"י להבין כך? הרי ודאי שיכול היה לומר שבמקום שיש חיוב חכמים – עדיף הוא ממקום שאין כלל חיוב, ובו יותר עשוי אדם לפרוע תוך זמנו, כיוון שסוף סוף באמת כן חייב הוא לתת, לעומת הלוואה רגילה, בה באמת לא חייב הוא לתת קודם מועד הפרעון.

ואפשר לומר – הרי בשאלת המקשן שאלנו מדוע לא התייחס לעובדה שיש כאן בפועל חיוב חכמים ושונה "מתוך זמנו" רגיל? מבין רש"י שמשמע שעל אף חיוב חכמים עדיין ברור לו שנקרא תוך זמנו, והטעם, צריך לומר, מכיוון ש-"זמנו" ייקרא רק במקום בו הוא נדחק ע"י תובע לפרוע.

א"כ, שואל רש"י, מהי תשובת התרצן? שזה "זמניה" בגלל שיש חיוב חכמים! הרי המקשן יודע זאת ועל אף זאת קורא לכך תוך זמנו! ואומר רש"י שצ"ל שהתרצן עונה שמכיוון שאנן סהדי שיתבע ממנו – נקרא זה זמנו.

על דרך זו יש לשאול – ברש"י על המשנה אין אף רמז דק שבאמרו שברור שלא בנה לבד ושתבעו, כוונתו לא להביא לידיעה שאכן השני השתתף בבניית הכותל, אלא לאפשר את טענתו פרעתי, שלא תחשב "פרעתי תוך זמנו", ובאמת לא כך הבינו בו ראשונים ואחרונים.

לפיכך, יש מקום לנסות לומר שלפי רש"י למסקנת הגמ' "בחזקת שנתן" מובנו ידיעה שנתן וכח חיובי שיש לו אף בכותל. אם כך יש מקום לנסות לברר איפה היתה להבנת רש"י המהפכה בדברי הגמ' להבין את "בחזקת שנתן" אחרת. ובדבר זה העלינו שתי אפשרויות ואחרון חביב.

אפשרות ב' – את תירוץ הגמ' "כל שפא ושפא זמניה הוא" בארנו – שכיוון שיש חיוב חכמים נחשבת טענתו לטענת "פרעתי בזמנו". אולם, יש מקום

לתת את הדעת לכך שברגע שהטענה הינה שמלאתי את חיוב חכמים שעלי לבנות, הטענה כבר איננה "פרעתי חוב לפני הזמן" וחוב חכמים רק גורם שלא ייחשב תוך זמנו, כ"א הטענה היא השתתפתי בבנין הכותל! זו כבר לא מגננה כי אם מתקפה. א"כ ברגע זה השתנה גם מובן הנאמנות של "בחזקת שנתן". לא נאמנות על טענת פירעון, ובמובן "התנהגותי", כ"א על טענת שותפות ובמובן "ידיעתי" שאכן נתן.

אלא שכאן תעלה שאלה – מה נותן לו נאמנות (ולא רק מוחזקת בממונו) מול שכנו, שראוהו בונה, ויש לו "חזקה שמה שתחת יד אדם"? לבאר זאת כותב רש"י שהיסוד לנאמנות שבמשנתנו הנו כמו במשנה הראשונה, שבמקום שיש חיוב חכמים אומרים אנו ש-"בחזקת שנתן" ואנו סהדי שלא בנה לבד. ואם תאמר למה א"כ לכתוב עקרון זה במשנה נוספת? כבר בארנו הדבר בתחילת סוגייתנו, שכאן במשנתנו החידוש הוא גדול יותר מאשר במשנה הקודמת.

גם עם תירוץ זה יש עדיין מקום לשאול:

נשארה לנו עדיין השאלה מה ההו"א של המקשן לומר שטענת "פרעתי תוך זמנו" פה תהיה כטענת פרעתי תוך זמנו בחוב רגיל, שהרי פה יש חיוב חכמים שמחייבו כל הזמן לבנות.

לפי דרכנו יצא שיש מחלוקת עצומה בין המקשן לתרצן בהבנת מהו ה"בחזקת שנתן" שבמשנה, כלו' איזה כח נתן רבי במשנה לנתבע הטוען נתתי חלקי. לפי המקשן, אביי ורבא, אפשר לומר שמחדשת המשנה שנאמן מטענת פרעתי ומוחזק, וקמ"ל המשנה שנאמן לטעון פרעתי תוך זמני. וא"כ אין מקור לכך שנותנת לו נאמנות מעבר לכך. ולתרצן, ר"ל, מחדשת המשנה שטענת שילמתי לפני סוף הבניה, זוהי טענת שותפות שעליה נאמן, "בחזקת שנתן" הוא לא רק מוחזק אלא ידיעה שנתן וניתן לו חלק בכתל. ועוד נוסיף – לפי דברינו אלה יצא שרש"י על המשנה מבארה רק באופן אחד. בדרכו של התרצן.

אפשרות ג' – המקשן פתח את קושייתו על ר"ל בבירור מהי טענת הנתבע שבמשנה שעליה אומרת ש"בחזקת שנתן". אם טענת פרעתי בזמני, לאחר שסיימת את בניית הכתל, פשיטא, אלא צריך לומר שמדובר בטוען "פרעתיך תוך זמני", כלומר לפני שסיימת לבנות הכתל.

בפתח דברנו אמרנו שכאן זוהי מציאות יותר קיצונית של תוך זמנו, שהרי כאן לפני סיום הכותל אין חוב כלל! הוא פורע חובו על הכותל שיינתן לו עוד לפני שהחוב נולד!

אולם, אולי באמת אין הכוונה כאן לומר שזו טענת פרעתי את החוב העתידי תוך זמני, אלא פה מובנה "בניתי עמך", לכתחילה הייתי שותף עימך בבניית הכותל. זהו מובן פרעתיך תוך זמנו, אצלנו, והביטוי "פרעתיך" הינו שימוש מושאל. אם אכן זוהי הטענה, הרי ש"בחזקת שנתן" יהיה מובנו נאמנות על טענה זו של שותפות כלומר במובן של ידיעה וקביעה שיש לו חלק בכתל.

לפי דברינו אלה, נוכל לומר שההתלבטות שהייתה לנו עד עתה באיזו נאמנות עוסקת המשנה, האם בדין מוחזק או בנאמנות חיובית, ידיעה שנתן, זוהי בדיוק ההתלבטות המקשה! האם מדובר במשנה בטוען פרעתיך בזמני, ואז מדובר על טענת פירעון חוב, ו"בחזקת שנתן" יהיה פירושו "מוחזק". וזה פשיטא, דין כח מוחזק בממון הוא הכי בסיסי בדיני ממונות, וא"צ שהמשנה כאן תשמיעו. או שמא, מדובר בטוען "בניתי עימך" והנאמנות היא על טענתו זו, ו"בחזקת שנתן" הינו במובן של קביעה שנתן? לפי דברנו אלה, ודאי שלא קשה שאלתנו על המקשה מדוע נקרא זה פרעתיך בתוך זמנו, שהרי המקשה עצמו אמר שזו כלל לא טענת פירעון אלא טענת השתתפות מלכתחילה, שעליה נאמן.

ביטוי לדרכנו זו אפשר למצא ברש"י (ד"ה פשיטא) שכותב שבטוען פרעתיך בזמנו פשיטא שנאמן "שהרי זו טענת מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום", ושאלנו – מדוע לא כתב רש"י "והלה אומר פרעתיך בזמני"? ואפשר לומר, שרש"י רצה להדגיש שהמקשה בא לשלול את ההבנה שהנאמנות שבמשנה היא מדין מוחזק, ולכן הוא מכנה את "פרעתיך" כ-"אין לך בידי כלום", שבא לתאר אי יכולת הוצאה ולא נאמנות על פעולת פירעון.

שואל המקשה שאם זהו מובן נאמנות הנתבע במשנה, יקשה על ר"ל. ויש לשאול – הרי לפי הבנה זו כלל לא מדובר במשנתנו על טענת פירעון חוב!

ומקום יש לומר, בעז"ה, שעקרון זה של ר"ל יגרום גם במשנתנו להרוס את ה"בחזקת שנתן", והטעם הוא שלגבי החוב שחייבו חכמים את בעלי החצר לתת כ"א חלק בבניית הכתל, כלל וכלל לא קבעו הם מסמרות איך צריך

הדבר להתבצע בפועל, כלל לא משנה אם שניהם בונים יחד או שאחד בונה לבדו ואח"כ השני משלם לו חלקו.

וא"כ שואל המקשן – אמנם נכון שרוב העולם ידרשו לבנות יחד, אולם קיים מיעוט שמבחינתו אין בעיה לבנות לבד ושהשני ישלם בסוף.

כעת, לפי אב"י ורבא אין לאנשים רצון לדחות חוב, וא"כ עדיין יכולים אנו להישאר במבט על הנתבע כ"בחזקת שנתן", כיוון שגם במקרים אלו שהשני מוכן לבנות לבד הנורמאלי הוא שהם בנו יחד. אולם לפי ר"ל, לפיו במקום בו מתאפשר לו מצד שכנו לשלם בסוף בטוח שינצל זאת ולא ישלם בתחילה, אם כך א"א לומר ש"בחזקת שנתן", מכיוון שישנם מצבים בהם, אם קרו, הוא וודאי לא נתן.

ע"כ עונה ר"ל ש-כל שפא ושפא זמניה הוא", שמבארו רש"י במשנה שבאמת אין כלל אנשים שמוכנים לדחות התשלום לבסוף, ולכן גם לר"ל אפשר להבין שהנתבע יהיה "בחזקת שנתן" וטהר ליבנו לעבדך באמת.

